

Lietuvos ir Švedijos socialinės politikos lyginamoji analizė

Agnė Liudvinovičienė,
Arvydas Guogis

*Lietuvos teisės universitetas
Ateities g. 20, LT-2057 Vilnius*

Straipsnio tikslas yra palyginti Švedijos ir Lietuvos gerovės valstybių modelius ir nustatyti veiksnius, lemiančius atitinkamų modelių pasirinkimą. Straipsnyje apžvelgiama Lietuvos ir Švedijos socialinė politika po Antrojo pasaulinio karo, Nepriklausomos Lietuvos socialinės apsaugos sistemos kūrimas ir jos pagrindiniai bruožai, Švedijos ir Lietuvos socialinės politikos kaita, vykstant globalizacijai. Straipsnyje institucinis socialdemokratinis Švedijos gerovės valstybės modelis pasirinktas kaip atskaitos taškas, analizuojant Lietuvos socialinės apsaugos sistemą. Straipsnyje pateikiama lyginamoji Švedijos ir Lietuvos socialinių sistemų analizė, kuri remiasi socialinės politikos modelių problematika.

Pagrindinės sąvokos: gerovės valstybė, institucinis socialdemokratinis gerovės valstybės modelis, socialinė politika, globalizacija.

Keywords: welfare state, institutional socialdemocratic welfare state model, social policy, globalization.

Įvadas

Švedija ir Lietuva geografiniu požiūriu yra kaimynės, o jų istorija turi daug bendra: šalys artimai bendradarbiaudavo arba kariaudavo. XVII a. tarp Švedijos ir Lietuvos buvo iškilusi netgi tarpusavio unijos galimybė (būtina prisiminti 1655 metų Kėdainių sutartį). Tačiau vėliau, sustiprėjus Rusijos ir Vokietijos įtakai, Švedijos ir Lietuvos tarpusavio ryšiai susilpnėjo ir tapo gana fragmentiški. XX amžiaus paskutinį dešimtmetį, pasibaigus šaltajam karui ir Lietuvai 1990 metais atkūrus nepriklausomybę, Švedijai ir Lietuvai atsivėrė didesnės bendradarbiavimo galimybės. Šiaurės kraštų politinė parama, padėjusi atkurti Lietuvos valstybingumą, demokratiją ir nuo 1988 metų vykdyti ūkio pertvarkymus, bei daugelis kitų veiksnių skatina idėjų Baltijos šalių žvilgsnį į Šiaurės valstybes ir jų įvairią patirtį. Kai 1995 metais Švedija tapo Europos Sąjungos nare, ji kartu su kitomis Vakarų Europos valstybėmis pakvietė ir Lietuvą įsijungti į Europos Sąjungą. Palankus Europos Sąjungos požiūris į regioninį Šiaurės ir Baltijos šalių bendradarbiavimą bei Šiaurės šalių dimensija yra papildomi veiksniai, stiprinantys Švedijos ir Lietuvos ne tik geopolitinį, bet ir ekonominį bei kultūrinį bendradarbiavimą.

Švedijos ir Lietuvos verslininkai puikiai

naudojasi abiejų šalių ekonominės rinkos galimybėmis. Švedijos verslininkai investuoja į Lietuvos ekonomiką daug daugiau negu kitose Rytų Europos šalyse. Be to, daugėja asmeninių kontaktų tarp abiejų šalių mokslininkų ir menininkų. Vis dėlto ryšiai tarp abiejų šalių socialinės apsaugos sistemų kūrėjų nėra stiprūs. Reiktų pabandyti atsakyti į klausimą, kodėl Lietuvoje kol kas tiek mažai domėtasi Švedijos socialine patirtimi ir Švedijos gerovės valstybės laimėjimais.

Dėl daugelio priežasčių institucinis socialdemokratinis Švedijos gerovės valstybės modelis galėtų tapti atskaitos tašku, kuriant Lietuvos socialinės apsaugos sistemą. Galima teigti, kad Lietuvoje per paskutinį dešimtmetį bent porą kartų buvo susiformavusi palanki politinė situacija: 1992–1995 metais ir 2000–2004 metais šalį valdė socialdemokratai, o kaip žinoma, Švedijoje socialdemokratų partija valdė didesnę XX amžiaus dalį ir net XXI amžiuje, sustiprėjus globalizacijos įtakai, išliko valdančiąja partija, įgyvendinanti pakankamai gerą socialinį modelį.

Reikia pripažinti, kad Švedija ir Lietuva išgyveno visiškai skirtingus istorinius valstybių raidos etapus, skiriasi ir šalių ekonominis lygis bei gerovės valstybės tipas. Švedijoje kapitalizmas ir socialinės rinkos santykiai didesnę XX amžiaus dalį vystėsi tolygiai, žmonių gerovė, gerėjo nuosekliai, o Lietuva išgyveno sovietinį socializmą ir

jo neigiamus padarinius: planinę ekonomiką, sovietinį socialinio aprūpinimo modelį, nemokamas, tačiau ribotas ir nekokybiškas socialines paslaugas.

Šio straipsnio tikslai būtų tokie: 1) palyginti Švedijos ir Lietuvos gerovės valstybių modelius, 2) apsvaistinti Švedijos socialinio modelio įgyvendinimo galimybes Lietuvoje, 3) nustatyti priežastis, kodėl kol kas tiek mažai Lietuvoje domėtasi Švedijos socialine patirtimi.

Socialinė politika Švedijoje ir Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo

Švedijos gerovės valstybei teko svarbesnis vaidmuo nei būtinausių piliečių poreikių tenkinimas. Socialdemokratinę gerovės valstybės modelį ilgą laiką kūrė socialdemokratai, kurie individo laisvę siejo su plačiomis valstybės ir jos institucijų vykdomomis programomis, todėl socialdemokratų vykdoma socialinė politika vadinama „universalia“.

Socialdemokratiniam gerovės valstybės modelyje socialinės piliečių teisės, kurios remiasi pilietyste, įgyja tokią pat svarbią reikšmę, kaip ir privačios nuosavybės bei politinės demokratijos teisės.

Darbininkų klasei atstovaujančios partijos ir profsąjungos ilgą laiką rėmė gerovės valstybės reformas, darbuotojų organizacijos taip pat rėmė valstybę, norinčią užtikrinti socialines teises. Stiprios Švedijos darbdavių asociacijos pritarė valstybiniam socialinio draudimo sistemos reguliavimui ir sutiko su didelėmis socialinės apsaugos išlaidomis.

Ekonomikos augimas Švedijoje po Antrojo pasaulinio karo sutapo su socialdemokratų partijos valdymu. Šią partiją glaudūs ryšiai siejo su profsąjungomis ir verslo bei pramonės atstovais. Ekonomikos augimas sudarė palankias sąlygas kurti socialdemokratinę gerovės valstybę.

Švedijos gerovės valstybės plėtros stadijos parodo būdus, kuriais Švedijos socialdemokratai siekė subalansuoti valdžios, lygybės ir ekonominio efektyvumo tikslus.

Švedijos socialdemokratų sukurtoje vidurinės klasės gerovės valstybėje buvo naikinamas tradicinis socialinės ir ekonominės politikos atskyrimas ir siekiama visiško užimtumo. Švedija nuosekliai kūrė institucinį visuotinį socialinės gerovės modelį ir vykdė universalią gerovės užtikrinimo programą [2, p. 37, 52]. Kaip svarbias socialdemokratinės gerovės valstybės sąlygas galima įvardyti ne tik sėkmingą ekonomiką, bet ir gerai organizuotą visuomenę [9, p. 42].

Kol Lietuva buvo sovietinė respublika, politiniai ideologiniai valstybės veiksmai neigė pačios gerovės politikos būtinumą. Gerovės problema vertinta kaip neegzistuojančias, tvirtinta, kad jos automatiškai išnyks, nes valstybė patenkina visus dirbančių žmonių poreikius.

Lietuvos sovietiniam socialinės raidos modeliui buvo būdingi šie bruožai: centralizuotas planavimas, tik valstybės teikiamas bazinis gerovės lygis, nemokama sveikatos apsauga ir švietimas, galimybė apsirūpinti nemokamu gyvenamuoju būstu, labai pigus maistas ir transportas.

Buvusioje Sovietų Sąjungoje socialinė politika ir darbo rinka faktiškai neegzistavo, laikytasi oficialios ideologinės pozicijos: visi žmonės, kurie galėjo dirbti, dirbo ir uždirbo pragyvenimui. Sovietų Sąjungoje vyravo visiškas užimtumas, kuris buvo socialinės apsaugos sistemos pagrindas. Kiekvienam susirgusiam žmogui buvo garantuojamas nemokamas medicininis gydymas, o ligos pašalpos buvo beveik tokio pat dydžio, kaip ir darbo užmokestis. Pensijos dydis priklausė nuo pajamų paskutiniaisiais darbo metais.

Socialinės apsaugos sistema buvo susijusi su darbo stažu ir užmokesčio dydžiu, skaičiuojant išmokas. Socialinę apsaugą kontroliavo profsąjungos, kurios buvo atsakingos už įmonių vaikų darželius, darbuotojų aprūpinimą butais, sanatorijas ir atostogų organizavimą. Darbo vieta buvo svarbi socialinės gerovės sistemoje. 1950 metais, Sovietų Sąjungoje prasidėjus greitam ekonomikos augimui, įmonės siūlė profesinę gerovę, norėdamos prisivilioti darbo jėgas.

Sovietų Sąjungoje lėšos socialinei apsaugai buvo skiriamos iš valstybės biudžeto. Socialinei apsaugai skirtos įmokos iš piliečių nebuvo renkamos, nes oficialiai nedarbas neegzistavo, nebuvo ir socialinių problemų. Sovietinis modelis teikė visapusiškas labai prastos kokybės gerovės paslaugas [12, p. 3–7].

Nepriklausomos Lietuvos (1990–2004 metų) socialinės apsaugos sistemos kūrimas ir jos pagrindiniai bruožai

Iš pradžių atrodo, kad Lietuvos sovietinio socializmo modelis yra artimesnis Švedijos gerovės valstybės modeliui nei dabartinis Lietuvos socialinės politikos modelis. Todėl logiška būtų manyti, kad sistemos kūrimo pradžioje, t. y. 1990–1991 metais, Lietuvai buvo pakankamai lengva nuosekliai pereiti prie socialdemokratinio gerovės valstybės modelio. Tačiau Lietuvos politinės jėgos nesusidomėjo švedišku gerovės valstybės modeliu ir beveik visos puolė į kitą kraštutinumą

mą: kūrė laisvosios, o ne socialinės rinkos ekonomiką ir pamažu „užsikrėtė“ rinkos fundamentalizmo idėjomis. Šiame procese aktyviai dalyvavo politinių partijų ir žiniasklaidos atstovai, o tokie veiklai vadovavo Lietuvos laisvosios rinkos institutas.

Žlugus Sovietų Sąjungai ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, susidurta tik su kai kuriomis socialinės politikos ir atitinkamo gerovės valstybės modelio pasirinkimo problemomis [15, p. 37]. Neiškilė būtynybė racionaliau rinktis tam tikrą socialinės politikos modelį, tik atskiri Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojų ir Socialinės politikos grupės patarėjų veiksmai liudijo, kad pritariama bismarkiniam socialinės politikos modeliui, kuris orientuotas į darbo rinkoje dalyvaujančius ir į atskirą Valstybinio socialinio draudimo fondą įmokas mokančius daugiausia samdomojo darbo atstovus.

Tai patvirtina ir 1990–1991 metų pagrindinių socialinę apsaugą reglamentuojančių įstatymų ir institucinių pokyčių analizė bei 1995 metų Valstybinio socialinio draudimo sistemos reforma. Naujoji socialinės apsaugos sistema buvo kuriama remiantis išmokų, susijusių su darbo rinka, principu, pavyzdžiui:

- pensijos dydis priklauso nuo buvusio darbo užmokesčio ir darbo stažo;
- ligos pašalpa susijusi su užmokesčiu;
- negatyvinis pajamų mokestis taikomas tada, kai skaičiuojama socialinė pašalpa. Tai reiškia, kad bendros asmeninės pajamos, kurias sudaro darbo užmokestis ir socialinė pašalpa, visada yra didesnės tiems, kurie gauna didesnę darbo užmokestį;
- Socialinio draudimo fondas finansuojamas įmokų, kurios apskaičiuojamos pagal darbo užmokestį;
- vaiko priežiūros pašalpa skiriama didesnė apdraustoms moterims negu neapdraustoms moterims (ypač svarbu, kai motina – studentė) [3, p. 136].

Nuo valstybės biudžeto atskirtas Socialinio draudimo fondas patvirtina faktą, kad socialinė apsauga Lietuvoje rėmėsi darbo rinka. Tai įrodo ir faktas, kad nedirbantys ir darbo biržoje neužsiregistravę asmenys, neturėjo teisės į sveikatos apsaugą (išskyrus pirmąją pagalbą, gyvybei būtiną sveikatos priežiūrą).

Nuo 1990–1991 metų Lietuvoje buvo nustatytos ribotos gerovės valstybės funkcijos ir paslaugos: socialinė apsauga, sveikatos apsauga, švietimas, lengvatos būstui ir transportui, pašalpos. Buvo sukurta su laisvąja ekonomine rinka sude-

rinta valstybinė socialinio aprūpinimo sistema, veikianti per valstybines institucijas ir savivaldybes. Tačiau dauguma politinio, žiniasklaidos ir akademinio elito atstovų Lietuvoje valstybę suprato tik kaip *pasivyvų prižiūrėtoją*, t. y. Lietuvoje vyravo silpnos valstybės ir laisvosios rinkos požiūris. Toks požiūris negalėjo sudaryti palankios terpės socialdemokratinio gerovės valstybės modelio kūrimui – jam buvo reikalinga stipri valstybė ir jos įtakos pripažinimas.

Vykdamas reformas, Lietuvoje buvo jaučiamas Tarptautinio valiutos fondo, Pasaulio banko ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos skatinimas kurti liberalią gerovės valstybę, kurioje dominuotų rinkos ir ne pelno institucijos. Vis dėlto politinė parama kurti tokią gerovės valstybę buvo nepakankama. Tai patvirtino ir gana stipri Lietuvos gyventojų opozicija (galima spręsti pagal 2000–2002 metų rinkimų rezultatus). Lietuvos gyventojai vis dar reikalavo didesnės valstybės atsakomybės, mažinant nedarbą, infliaciją ir skurdą. Visuomenėje atsirado ir norinčių grįžti į realiojo socializmo saugumą ir prognozuojamą ateitį. Daugelis, ypač vyresnės kartos, gyventojų dar tvirtai tiki, jog visose sunkiose gyvenimo situacijose jais turėtų pasirūpinti valstybė [14]. Lietuvoje nepriklausomybės metais taip ir nebuvo sukurta progresyviųjų mokesčių sistema. Svarbu pabrėžti tai, kad į sociologų klausimą, ar sutiktų mokėti didesnius mokesčius tam, kad būtų didesnė socialinė pašalpa, neišsprendė net 62,1 proc. gyventojų. Tačiau sociologinėje apklausoje, atliktoje 1999 metais, dauguma Lietuvos gyventojų nurodė, kad socialinių išmokų labai reikia (viena iš pagrindinių socialinių problemų, apklausos dalyvių nuomone, mažos pensijos, bedarbių pašalpos ir pan.) [14].

1990–2003 metais Lietuvoje iš esmės veikė vokiškoji bismarkinio tipo socialinio draudimo sistema, būdinga korporatyviam gerovės valstybės tipui. Ši sistema dėl nepakankamo šalies ekonominio išsivystymo sugebėjo užtikrinti tik nedideles išmokas. Kitas korporatyvinio gerovės valstybės tipo bruožas – ribotos socialinės paramos programos, kurių paskirtis buvo kovoti su skurdu (1997–2003 metais valstybinės socialinės apsaugos lėšos buvo paskirstytos taip: socialiniam draudimui skirta daugiau kaip 80 proc., socialinei paramai – tik apie 13 proc., specialioms, papildomoms valstybinėms pensijoms – apie 2 proc.) [11, p. 141]. Korporatyvinis modelis, ko gero, buvo pasirinktas tam, kad paskatintų gyventojus dalyvauti darbo rinkoje, o ne tam, kad būtų laikomasi pagrindinių korporatyvizmo principų ar kad šio modelio būtų pageidavę tokie dar-

bo rinkos partneriai, kaip profsąjungos ir darbdavių organizacijos [6, p. 9]. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad „lietuviškasis“ korporatyvinis modelis labai skiriasi nuo korporatyvinių Vokietijos, Belgijos ar Liuksemburgo gerovės valstybių. Šis skirtumas pirmiausia susijęs su atskiromis valstybės privilegijomis ir klientelizmu. Klientelizmo stiprėjimą, prasidėjusį dar tada, kai egzistavo sovietinės nomenklatūros privilegijos, ir visiškai nepadedantį kurti socialinio teisingumo šalyje, iliustruoja specialių papildomų valstybinių pensijų skyrimas konkreitiems nusipelnusiems asmenims: jėgos struktūrų atstovams, mokslininkams, teisejams, artistams ir kt.

Vis dėlto Lietuvoje gerovės valstybė turi ir liberaliajam modeliui būdingų bruožų: valstybės socialinės apsaugos sistema stengiasi rūpintis tik neturtingiausiais gyventojais. Socialinėje politikoje taikoma minimali ir tikslinė valstybinė socialinė apsauga, nes egzistuoja mažos pašalpos ir pensijos. Valstybėje nebranginamas vidurinis gyventojų sluoksnis, nesiekiamas jo, kaip gerovės valstybės atramos, išsaugoti. Šalyje sukurti savanoriški privatūs pensijų fondai dar labiau stiprina turtinę nelygybę ir socialinę diferenciaciją. Dažniausia dalyvauti privačiuose pensijų fonduose pareiškia norą didesnes pajamas gaunantys ir jaunesnio amžiaus gyventojai. 2003 metais daugiau negu trečdalis dirbančių žmonių Lietuvoje tapo privačių pensijų fondų klientais. Buvo prognozuojama, kad po 2004 metų jais taps dar 350 tūkst. gyventojų ir metų pabaigoje pensijas fonduose kaups 66,2 proc. visų apdraustųjų šalies gyventojų [17]. Jei vertintume metodologiškai, sukurti privatūs pensijų fondai rodo, jog pamažu atsisakoma korporatyvinio modelio, įvedami svarbiausi marginalinio modelio elementai ir įtvirtinama liberalioji politinė kryptis.

Stiprėjančias marginalinio modelio tendencijas Lietuvoje liudija priklausomybės nuo rinkos didėjimas, kuris yra išreiškiamas dekomodifikacijos laipsnio skaičiavimais. Lietuvos socialinės apsaugos dekomodifikacijos laipsnis ir anksčiau nebuvo didelis, o vėliau dar sumažėjo. 1997 metais dekomodifikacijos laipsnis siekė 23,8, o 2000 metais – tik 22,2 [4, p. 43]. Tai, jog Lietuva pamažu atsisako valstybinės paramos, liudijo ir 2000 metų pradžioje konservatorių vyriausybės sprendimas atsisakyti daugelio lengvatų socialiai remtiniems asmenims. 2003–2004 metais išryškėjusias liberalias marginalines tendencijas pabrėžė dar 2000 metais A. Guogio, D. Bernoto ir D. Ūselio atliktas *Lietuvos politinių partijų sampratos apie socialinę apsaugą* tyrimas. Jis parodė, kad tik 3 neįtakingos partijos pritarė universa-

liam instituciniam socialinės apsaugos modeliui, kitos 17 partijų arba neturėjo bendros nuomonės, arba pasisakė už liberalųjį modelį. Tarp šių 17 partijų atsidūrė ir kairiosios partijos, išskyrus negausią ir neįtakingą radikalių socialistų partiją [3, p. 88].

Švedijos valstybės patirtis rodytų, kad gerovės valstybės politika turėtų priklausyti nuo valdančiųjų politinių jėgų: valdant kairiosioms jėgoms, gerovės valstybės ribos turėtų būti plečiamos, valdant dešinioms – siauriamos. Lietuvoje per visą nepriklausomybės laikotarpį tokios tendencijos beveik nepastebėta. Dauguma Lietuvos politinių partijų pritaria rinkos fundamentalizmo ideologijai ir, bijodamos socialinių neramumų, nedrįsta ardyti kai kurių dabartinių valstybinių ekonominių-socialinių struktūrų.

Pagal socialdemokratinės gerovės valstybės teoriją, kairiųjų partijų buvimas vyriausybėje yra svarbus stiprios gerovės valstybės garantas, tačiau kai Lietuvoje valdo daugiausia iš socialdemokratų sudaryta Vyriausybė, ši teorija pasitvirtina tik iš dalies. Galima prognozuoti, kad net esant atitinkamai kairiųjų partijų įtakai (t. y. socialdemokratų ir jų koalicijos su socialliberalais įtakai), liberalios arba korporatyvios gerovės valstybės kryptis ir toliau plėsis.

Socialinių garantijų sistemos lygis Lietuvoje yra žemas, o Lietuvos socialdemokratų partijos valdymas mažai ką pakeitė. Daugelis gerovės išmokų suteikiamos tik išanalizavus atskiro individo materialinę padėtį. Socialdemokratai pritarė tokiai tvarkai ir ketino tik šiek tiek ją tobulinti. Nereikia užmiršti, kad Lietuvoje egzistuoja ir išmokų, kurios suteikiamos remiantis pilietybe. Tačiau galiojanti piniginė socialinė parama yra nepakankamai veiksminga, labai trūksta kompleksiško požiūrio į šeimoms teikiamą valstybės paramą.

Valdančioji Lietuvoje socialdemokratų ir socialliberalų koalicija tik labai ribotai ir simboliškai rūpinosi socialinės padėties gerinimu šalyje. 2001–2003 metais neapmokestinamojo minimumo didinimas kiekvieno darbuotojo atlyginimą pakėlė 25 litais, senatvės pensijos padidėjo vidutiniškai 26 litais, I grupės invalidų pensijos padidėjo vidutiniškai 32 litais, minimalus neapmokestinamas atlyginimas padidėjo 20 litų (nuo 430 iki 450 litų), sumažėjo savo lėšomis studijuojančių pagrindinių dieninių studijų studentų įmokos už mokslą (už semestrą reikia mokėti 500 litų). Valdant socialdemokratų ir socialliberalų koalicijai, nedarbas sumažėjo nuo 14 proc. iki 10 proc. (šalyje buvo sukurta 100 tūkst. naujų darbo vietų). Tačiau socialdemokratų kritikai neskyrė

šių nuopelnų socialdemokratų-socialliberalų koalicijai ir teigė, kad nedarbas sumažėjo dėl bendrų ūkio atsigavimo ir verslo stiprėjimo tendencijų. Dalis analitikų teigė, kad socialdemokratai šiam procesui bent nekludė. Pastarojo dešimtmečio Lietuvos ekonominei ir socialinei raidai buvo būdingas spartus ekonominis augimas, bet nepakankamas socialinės situacijos bei gyvenimo lygio gerėjimas. Šalies ekonomika ir darbo našumas 2000–2003 metais išaugo daugiau negu 6 proc. [18], tačiau vidutinis darbo užmokestis 2003 metais tesiekė 1185 litus (toks užmokestis sudarė kiek mažiau nei 38 proc. Europos Sąjungos vidutinio darbo užmokesčio). Kitaip tariant, tikru Vakarų Europos gyventoju prie 2003 metais galėjo jaustis tik darbuotojai, uždirbantys per mėnesį 3000 ir daugiau litų. Lietuvoje tiek uždirbo tik 3 proc. visų darbuotojų. Daug daugiau, t. y. 17,3 proc., lietuvių uždirbo 430 ar net mažiau litų [8, p. 7]. 2003 m. vidutinė senatvės pensija sudarė tik 38 proc. vidutinio atlyginimo šalyje – ji siekė 340 litų.

Viena iš klūčių siekti didesnių atlyginimų ir geresnių darbo sąlygų šalyje buvo menka Lietuvos darbuotojų narystė profsąjungose ir nepakankamas profsąjungų aktyvumas, nors Lietuvos socialdemokratų partija, skirtingai nei kitos Lietuvos politinės partijos, su jomis aktyviai bendradarbiavo. Pagal Suomijos darbo ministerijos ir Helsinkio universiteto ekspertų tyrimą *Darbo gyvenimo barometras Baltijos valstybėse*, Lietuvoje profesinių sąjungų narių buvo daug mažiau nei Latvijoje ir Estijoje. Per trejus metus profsąjungoms priklausančių darbuotojų sumažėjo nuo 15 proc. iki 11 proc. [16, p. 7]. Profsąjungų politinis vaidmuo Lietuvoje, formuojant bei priimant socialinės politikos sprendimus, buvo ir tebėra menkas. Darbdavių asociacijos (Verslo darbdavių konfederacijos) įtaka kur kas didesnė.

Taigi amžių sandūroje Lietuvoje nebuvo stiprių socialinių jėgų, socialinių judėjimų ar pilietinės visuomenės institucijų, kurios būtų siekusios didesnio valstybinio reguliavimo. Valstybės vaidmuo buvo sumažėjęs, o pilietinės visuomenės institutai buvo dar labai silpni. Šiandien Lietuvoje nematyti perspektyvos, kad debatai dėl pilietinės visuomenės verstų socialinę politiką siekti socialdemokratinio modelio. Žemas pilietinės visuomenės lygis taip pat neleido kurti socialdemokratinės gerovės valstybės. Remiantis socialdemokratinės gerovės valstybės teorija [15, p. 39–40], galima teigti, jog stiprūs socialiniai judėjimai, darbininkų klasės mobilizacija profsąjungose ir kitose darbininkų asociacijose, taip pat tipiškų kairiųjų partijų galia turėtų būti svarbiausi stip-

rios gerovės valstybės garantai. Lietuvoje minėtų organizacijų ir partijų įtaka, siekiant didesnio socialinio teisingumo ir pajamų perskirstymo, buvo nedidelė. Tai patvirtina bendrojo vidaus produkto (BVP) valstybės išlaidų dalis. Ši dalis 2002 metais Lietuvoje sudarė tik 30 proc. [7, p. 33]. Įdomu tai, kad Estijoje, Latvijoje ir Lenkijoje ši dalis 2002 metais sudarė nuo 35 iki 45 proc. [7, p. 33]. 1997–2003 metais socialinės išlaidos Lietuvoje sudarė tik apie 11 proc. BVP, kartu su išlaidomis sveikatos apsaugai Lietuvoje socialinės išlaidos dalis siekė tik 16 proc. BVP [5, p. 84].

Lietuvoje įvairūs pilietinės visuomenės institutai galėtų padėti stiprinti socialinę apsaugą ir skatinti socialinį angažuotumą. Tačiau pilietinė visuomenė Lietuvoje, kaip ir visoje Rytų Europoje, dar tik formuojasi, o žemas pilietinės visuomenės lygis ir menkos kolektyvistinės ar komunitarinės nuotaikos leidžia „užmiršti“ visuomenės grupių, priklausančių nuo gerovės valstybės politikos: pensininkų, socialiai remtinų žmonių, bedarbių, problemas.

Amžių sandūroje solidarumas tarp Lietuvos gyventojų buvo nedidelis (būtina išskirti tik nepriklausomybės siekių ir kovų už ją laikotarpius: 1918 metus, 1945–1949 metus, 1988–1991 metus). Iš pradžių atrodo, kad sovietiniais laikais Lietuvoje turėjo sustiprėti kolektyvistinės nuotaikos. Vis dėlto istorijos faktai liudija, kad kolektyvizmas Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse, buvo dirbtinis, sukurtas. Lietuvių tauta buvo daugiau linkusi veikti pavieniui, o ne kolektyviai. Tai gali tapti paaiškinimu, kodėl Lietuvos istorijoje niekada nebuvo stiprių profesinių sąjungų, socialdemokratinė ir antiglobalistinė ar kitų gerai žinomų socialinių judėjimų [6, p. 7].

Galima daryti svarbias išvadas, kad be sudėtingos nepriklausomos Lietuvos ekonominės padėties (ypač 1990–1999 metais), Lietuvai įgyvendinti panašų į Švedijos socialdemokratinę gerovės valstybės modelį trukdė šios priežastys:

- kairiosios partijos, ypač valdančioji socialdemokratų partija, iš tikrųjų nesiekė sukurti institucinės socialdemokratinės gerovės valstybės;
- Lietuvoje trūko stiprių profsąjungų ir valstybė neturėjo pakankamos korporatyvių institucijų ir konsensualaus socialinių sprendimų priėmimo patirties;
- valstybė per mažai lėšų skyrė socialinėms išlaidoms; egzistavo žemas socialinių išlaidų, skirtų vienam piliečiui, lygis;
- daugiausia buvo skiriamos minimalaus dydžio išmokos; buvo nepakankamai užtikrinamos socialinės teisės ir neteikiama pa-

- rama „neužsidirbusiems vargšams“;
- gerovės kūrimo našta buvo perkeliama ant šeimos pečių ir stiprinamas tradicinis moters vaidmuo;
- korporatyvinės gerovės institucijos tebeveikė hierarchiškai, be to, jų reikšmė pradėjo mažėti po 2003 metų pensijų reformos, kai buvo įsteigti privatūs pensijų fondai.

Švedijos ir Lietuvos socialinės sistemos, vykstant globalizacijai

Šaltojo karo pabaiga ir Sovietų Sąjungos žlugimas sutapo su globalizacijos procesų stiprėjimu ir dešiniųjų liberalių politinių jėgų išgalėjimu daugelyje Vakarų ir kai kuriose Rytų valstybėse. Stiprėjant globalizacijai, socialdemokratai išsivysčiusiose šalyse pamažu atsisakė kai kurių pozicijų ir užėmė kairiųjų centro arba centro pozicijas (tai galima vertinti remiantis ankstesne politinių jėgų išsidėstymo skale). Tokiems procesams ypatingą reikšmę turėjo anglosaksiškų šalių rinkos fundamentalizmo idėjos ir praktika, kuri iš esmės nesutapo su socialinio teisingumo ir didesnio pajamų perskirstymo reikalavimais. Viešajame administravime vienur daugiau (anglosaksiškose šalyse), kitur mažiau (kontinentinėje Europoje) buvo pereinama prie Naujosios viešosios vadybos ideologijos ir praktikos. Socialinė sritis daugelyje Vakarų Europos šalių buvo pradėta vertinti kaip kliūtis, trukdanti siekti ekonominio efektyvumo. Išskyrus Norvegiją, kitose Šiaurės šalyse tokie vertinimai taip pat buvo reikšmingi.

Nuo aštuntojo dešimtmečio keletas Švedijos gerovės valstybės ramsčių pradėjo griūti: žlugo harmonizuota pajamų politika, o nacionalinė skola smarkiai didėjo; dešimtajame dešimtmetyje nedarbas viršijo 10 proc. Ekonominiai sunkumai Švedijoje tiesiog vertė šią anksčiau labiausiai socialiai angažuatą gerovės valstybę mažinti socialinės apsaugos išlaidas ir griebtis *Naujosios viešosios vadybos* praktikos. Nors svarbiausių Švedijos gerovės valstybės socialinės apsaugos dalių nebuvo atsisakyta, tačiau atskiri privatizacijos ir liberalizacijos elementai tapo vis svarbesni, vykstant reformoms Švedijoje. Šalis kūrybiškai rėmėsi vienoje iš Baltijos šalių, t. y. Latvijoje, išbandyta privačių pensijų fondų steigimo reformos patirtimi.

1994 metais Švedijoje sugrįžę į valdžią socialdemokratai ėmėsi reformų: į pasiūlą orientuota politika buvo derinama su fiskalinės konsolidacijos pastangomis, tai pastebimai sumažino socialines pašalpas, ypač mokamas iš savival-

dybių biudžetų, bet kartu sumažino ir grynąjį pasiskolintų kreditų kiekį. Kad būtų surinktas biudžetas, pradėta orientuotis į pasiūlą, stengtasi palengvinti verslininkų mokesčių našta ir tiesioginį pajamų apmokestinimą keisti netiesioginiu vartojimo mokesčiu. Mokesčių sistemoje buvo atsisakyta didelės perskirstymo dalies, dėl to pajamų skirtumai per devintąjį ir dešimtąjį dešimtmečius pastebimai padidėjo [13, p. 21]. Pabrėždami būtinybę sumažinti viešąsias išlaidas ir siekdami sumažinti nedarbą, socialdemokratai, kaip minėta, ėmėsi griežtos fiskalinės politikos, kurios rezultatai buvo gana geri. Be to, atgaivinta socialinių reformų politika [1, p. 189].

Aktyvi darbo rinkos politika iki šiol tebėra išskirtinis Švedijos gerovės valstybės darbo užimtumo politikos bruožas, tačiau aukštas moterų darbo užimtumo lygis mažėja, mažėja ir darbo rinkos reguliavimas.

1994 metų reformos sumažino Švedijos gerovės valstybės universalumą:

- nuosaikiai mažinamos įvairios socialinės įmokos (dažniausiai 5 proc.);
- kad būtų išvengta ligos simuliavimo, įvedamos *laukimo dienos*;
- mažinamos valstybinės pensijos;
- į pensijų finansavimą įtraukiamos ir darbuotojų įmokos; sukurti privačiai finansuojamų pensijų fondai.

Minėti suvaržymai daugiausia susiję su piniginėmis įmokomis – taip siekiama padidinti darbuotojų atsakomybę.

Kad ir kokie buvo pokyčiai, jie nušlifavo gerovės valstybės „kampus“. Siekta neleisti piktnaudžiauti gerovės sistema ir stiprinti asmeninę atsakomybę. Vis dėlto galima pastebėti, kad sumažėjęs darbo užimtumas (ypač moterų) rodo poslinkį nuo tradicinio socialdemokratinio siekio puoselėti visišką darbo užimtumą ir tradicinę lyčių lygybę. Mažėjantis darbo užmokestis gali ap sunkinti tolesnį gerovės valstybės, finansuojamos iš mokesčių, išlaikymą [13, p. 22–23].

Dabartinei Švedijos gerovės valstybei yra būdingas nuosaikus dabartinių socialinių pašalpų mažinimas, griežtas socialinės apsaugos ryšys su realiai gaunamomis pajamomis, papildomos privačios socialinės apsaugos sistemos. Švedijai būdingi tokie fiskalinės politikos bruožai:

- nuosaikus biudžeto konsolidavimas;
- mokesčių sistemos reformos (dėl didesnio konkurencingumo mažinami įmonių mokesčiai, mažinamas pajamų mokestis ir kartu didinami netiesioginiai mokesčiai). Tačiau Švedijos rinkėjai per 1998 ir 2002 metų rinkimus ir vėl balsavo už valdančiąją

socialdemokratų partiją. Svarbu tai, kad kitos Švedijos kairiosios partijos – Kairioji partija (komunistai) ir Žaliųjų partija – išlaikė neblogas porinkimines pozicijas ir teorinę galimybę daryti įtaką Švedijos socialdemokratų vykdomai politikai.

Amžių sandūroje atitinkamos politinės jėgos Lietuvoje iš viso neegzistavo ir 1990–1991 metais, nuo pat reformų pradžios, šalyje dominavo libertarinės tendencijos. Galima tik teoriškai daryti prielaidą, kad tokia libertarizmo pozicija Lietuvoje buvo reikalinga, nes norėta radikaliai atsisakyti sovietinio palikimo ir sukurti laisvosios rinkos bei demokratijos sistemas. Šalies ekonominės struktūros ir įmonės, skirtingai nei Švedijoje, turėjo išsikovoti darbo pasidalijimo nišą globalizacijos apimtame pasaulyje, o Lietuvos gamintojai galėjo patekti į kai kurių sričių pasaulinę rinką, tik siūlydami naujus produktus ir naujas paslaugas. Lietuvos verslo atstovai ir dauguma politinių jėgų tvirtino, kad dėl to reikėjo smarkiai didinti darbo našumą ir radikaliai mažinti socialines išlaidas.

Būtina pridurti, kad naujasis Lietuvos ekonominis ir politinis elitas daug nepatikliau nei Švedijoje vertino viešąjį sektorių ir galimybes padidinti jo veiksmingumą. Nors dalinė privatizacija ir vyko kai kuriose Švedijos gyvenimo srityse, tačiau jos negalima lyginti su totaline privatizacijos banga ir atitinkamomis vertybinėmis nuostatomis Lietuvoje. Dalinė Šiaurės šalių, ypač Švedijos, liberalizacija, labai sustiprėjusi praėjusio amžiaus pabaigoje, neskaito Lietuvos ekonominio ir politinio elito pirmiausia įgyvendinti socialinio teisingumo idėją.

Stebina faktas, kad Lietuvos ekonominis ir politinis elitas Šiaurės šalių, ypač Švedijos, praktikoje pirmiausia matė tik sėkmingo verslo pavyzdžius ir tiesiog stengėsi nepastebėti daugelio socialinės ir kultūrinės „ekologijos“ dalykų, kurie vis dar sėkmingai gyvuoja Skandinavijoje. Lietuvoje nepastebėta Norvegijos viešojo sektoriaus sėkmė, kuri rėmėsi šio sektoriaus didesnio finansavimo galimybėmis ir gautomis pajamomis iš naftos gavybos ir perdirbimo. Lietuvoje taip pat buvo labai mažai komentuojami Švedijos viešojo sektoriaus laimėjimai. Daugiau dėmesio atkreipta į aplinkosaugą ir transporto organizavimą, bet ir tai dėl pačios Švedijos tiesioginės paramos, skirtos reformuoti šias sritis Lietuvoje. Bet Lietuvos ekonominis ir politinis elitas nesusidomėjo Švedijos valstybine socialinės apsaugos sistema, o platesni gyventojų sluoksniai buvo su ja nesusipažinę. Galima paminėti ir faktą, kad dauguma Lietuvos gyventojų apskritai nebuvo susipažinę su

Švedijos gyvenimo realijomis – iki 2000 metų tik 3 proc. Lietuvos gyventojų buvo lankęsi Švedijoje [10, p. 6].

Svarbu tai, kad dauguma Lietuvos rinkėjų taip pat neskaito elito dėl kairiosios politikos kūrimo ir įgyvendinimo. Lietuvos rinkėjai tikrai neieškojo naujų kairiųjų lyderių ar ideologų. Nemaža dalis Lietuvos rinkėjų rėmė dešiniojo, o ne kairiojo autoritarizmo politiką skatinantį prezidentą Rolandą Paksą ir proprezidentinę liberalų demokratų partiją, kuri buvo panaši į tokį pat pavadinimą turinčią populistinę V. Žirinovskio vadovaujamą partiją Rusijoje. Tai ypač išryškėjo stiprėjant plačiai Lietuvoje ir užsienyje išgarsėjusiai prezidentinei krizei 2003–2004 metais. Lietuvoje susiklostė paradoksali politinė ir socialinė situacija: dauguma rinkėjų pagal socialinę bazę tarsi tiko vykdyti socialdemokratinę politiką, tačiau realiai šiems dažniausiai menkesnes pajamas gaunantiems rinkėjams Lietuvoje beveik niekas neatstovavo, o jie patys nerodė atitinkamų kairiosioms politinėms jėgoms būdingų aspiracijų.

Bandant atsakyti, kodėl Lietuvoje 1990–2004 metais nebuvo bandyta sukurti švediško modelio gerovės valstybės ir nebuvo prognozuojamos tokios valstybės kūrimo perspektyvos, iškyla daug teorinių ir praktinių mokslinio socialinio pažinimo problemų ir klausimų, į kuriuos ateityje gal bus atsakyta:

- ar institucinė-socialdemokratinė Švedijos gerovės valstybė bus sėkminga ateityje, nes globalizacija ir sustiprėjusi ekonominė konkurencija gali ir toliau ją ardyti?
- ar bus sukurtas bendras socialinis modelis Europos Sąjungos šalyse ir kokią teorinę bei praktinę reikšmę reformoms Europos šalyse turės skandinaviškas (švediškas) socialinis modelis (jeigu pačios Vakarų Europos valstybės nesusitars dėl siektino socialinės politikos modelio, tai apsunks Rytų Europos (ir Lietuvos) socialinės apsaugos kūrėjų atitinkamos krypties pasirinkimo galimybes)?
- jei ir Švedija, ir Lietuva eina liberalizacijos keliu, ar bereikia svarstyti mūsų pasirinktą problemą?
- ar Švedija, prisimenant aukščiau išvardytas aplinkybes, išlieka kaip pavyzdinis modelis kuriant Lietuvos socialinę apsaugą?
- ar yra įmanomas didesnis Lietuvos ir Švedijos „socialdemokratėjimo“ laipsnis, jei pagerės šių šalių ekonominė situacija?

Autorių nuomone, šie ir daugybė kitų teorinių bei praktinių klausimų išlieka svarbūs, kai atskirai vertinamos abiejų šalių vystymosi perspektyvos ir kai plėtojama jų bendradarbiavimo kryp-

tis. Būtina pabrėžti, kad šis lyginamasis politologinis straipsnis yra pirmasis tokio pobūdžio straipsnis Baltijos ir Šiaurės šalyse. Straipsnio autoriai apžvelgė tik dalį problemų ir klausimų, kurie yra būtini atliekant lyginamąją Švedijos ir Lietuvos analizę. Autoriams akivaizdu, kad tolimesni detalūs šios srities tyrimai turėtų apimti istorijos, socialinės psichologijos ir būdingiausių švedų bei lietuvių tautų kultūrų bruožus.

Išvados

Švedija ir Lietuva išgyveno visiškai skirtingus istorinius valstybių raidos etapus, todėl amžių sandūroje skiriasi jų ekonominis lygis ir gerovės valstybės tipas.

1940–1990 metais politiniai ideologiniai Sovietų Sąjungos veiksmai neigė gerovės politikos būtinumą, gerovės problemos buvo vertinamos kaip neegzistuojančios. Lietuvos sovietiniam socialinės raidos modeliui buvo būdingas centralizuotas planavimas, tik valstybės teikiamas bazinis gerovės lygis, nemokama sveikatos apsauga, švietimas ir kt., tačiau socialinės paslaugos buvo gana žemo lygio.

Pirminis (išorinis) Lietuvos sovietinio socializmo modelio panašumas į Švedijos gerovės valstybės modelį yra apgaulingas. 1990–1991 metų ir vėlesnės socialinės apsaugos reformos skatino šalyje kurti valstybinį korporatyvinį bismarkinį modelį, kuris rėmėsi didesne priklausomybe nuo dalyvavimo laisvosios rinkos ekonomikos darbo rinkoje.

Nepriklausomos Lietuvos politinės jėgos, politinių partijų ir žiniasklaidos atstovai nesusidomėjo universalus institucinio švediško modelio kūrimu. Tam įtaką turėjo ir tarptautinių organizacijų spaudimas, skatinęs kurti liberalią gerovės valstybę.

Savanoriški privatūs pensijų fondai dar labiau stiprino turtinę nelygybę ir socialinę diferenciaciją. Jų steigimas reiškė, jog pamažu atsakoma korporatyvinio modelio, įvedami svarbiausi marginalinio modelio elementai ir įtvirtinama liberalioji politinė kryptis. Nors ir sparčiai vystėsi ekonomika, socialinė situacija ir gyvenimo lygis gerėjo nepakankamai greitai. Universalumas netapo šalies socialinės apsaugos vertybe. Tai galima vertinti kaip tiesioginį globalizacijos ir sustiprėjusio Lietuvos dalyvavimo tarptautinėje konkurencinėje kovoje padarinių.

1990–2004 metais Lietuvoje trūko svarbiausių socialdemokratinio gerovės valstybės modelio kūrimo elementų: stipraus socialdemokratų ir profsąjungų judėjimo. Pilietinės visuomenės institucijos buvo silpnos, o pilietinis visuomenės lygis žemas.

Lietuvos socialiniame-politiniame gyvenime susiklostė paradoksali situacija: dauguma Lietuvos rinkėjų pagal socialinę padėtį tiko vykdyti socialdemokratinę politiką, tačiau jie nerėmė kairiųjų politinių jėgų, todėl ir nebuvo atstovaujami.

Per paskutinį praėjusio amžiaus dešimtmetį Švedijoje taip pat susiformavo liberalesnė, globalizacijos ir paaštrėjusios konkurencijos sąlygota, kryptis. Globalizacijos reiškinys veikia visas Europos valstybes ir skiria rimtų išbandymų socialdemokratijai. Praėjusio amžiaus pabaigoje ekonominiai sunkumai Švedijoje paskatino socialinės apsaugos išlaidų mažinimą ir *Naujosios viešosios vadybos* praktiką. Vis svarbesnį vaidmenį pradėjo vaidinti atskiri privatizacijos ir liberalizacijos elementai. Mokesčių sistemoje atsiskyta didelės persikirstymo dalies – tai padidino pajamų skirtumą. Gerovės valstybės reformų tikslas buvo neleisti piktnaudžiauti gerovės sistema ir stiprinti asmeninę atsakomybę.

Susidarius naujoms sąlygoms, paskutinių metų reformos gali nukreipti Švediją nuo tradicinių socialdemokratinų gerovės valstybės siekių. Todėl, atliekant lyginamąją Švedijos ir Lietuvos analizę, yra svarbu atsakyti į šiuos klausimus:

- ar institucinė-socialdemokratinė gerovės valstybė Švedijoje bus sėkminga ateityje, nes globalizacija ir sustiprėjusi ekonominė konkurencija gali ir toliau ją ardyti?
- jei ir Švedijoje, ir Lietuvoje tampa svarbi liberalizacija, ar reikia svarstyti mūsų pasirinktą problemą?
- ar Švedija išlieka kaip pavyzdinis modelis kuriant Lietuvos socialinę apsaugą?
- ar yra įmanomas didesnis Lietuvos ir Švedijos „socialdemokratėjimo“ laipsnis, jei pagerės šių šalių ekonominė situacija?

Literatūra

1. Arter D. *The Nordic Welfare Model*. Manchester and New York: Manchester University Press, 1999.
2. Esping-Andersen G. The Making of a Social Democratic Welfare State. *Creating Social Democracy. A Century of the Social Democratic Labour Party in Sweden*. Pennsylvania: University Park, 1992.
3. Guogis A., Bernotas D., Ūselis D. *Lietuvos politinių partijų samprata apie socialinę apsaugą*. Vilnius: Eugrimas, 2000.
4. Guogis A. Dekomodifikacijos reikšmė socialinėje apsaugoje. *Filosofija. Sociologija*. 2002. Nr. 4.
5. Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės politikos modelio. *Politologija*. 2002. Nr. 4 (28).
6. Guogis A. On the Lithuanian Social Policy Model and Factors Influencing It. *Socialinis darbas*. 2003. T. 2. Nr. 4.

7. Gylys P. Lietuvos socialinės bei ekonominės plėtos dimensijos ir veiksniai: paradigmų konkurencija. *Filosofija. Sociologija*. 2003. Nr. 3.
8. Kada gyvensime geriau? *Lietuvos profsąjungos*. 2003. Gr. 24.
9. Korpi W., Esping-Andersen G. From Poor Relief to Institutional Welfare States: the Development of Scandinavian Social Policy. *International Journal of Sociology*. 1987. Vol. 16. No 3–4.
10. Kulčinskaja M. *Švedija. Mitai ir tikrovė*. Klaipėda: Libra Memelensis, 2002.
11. Lazutka R. *Socialinė apsauga. Žmogaus socialinė raida*. Vilnius: Homo Liber, 2001.
12. Manding N., Shaw I. The Transferability of Welfare Models: a Comparison of the Scandinavian and State Socialist Models in Relation to Finland and Estonia. *Social Policy & Administration*. 1998. Vol. 32. No 5.
13. Merkel W. Europos socialdemokratija XX a. pab.: trečiojo kelio paieškos. *Politologija*. 2001. Nr. 1 (21).
14. Morkūnienė A. Ką žmonės mano apie socialinę apsaugą Lietuvoje. <http://www.lrinka.lt/Leidinys/pensiju.reforma/1999.2amorkuniene2.phtml> [2004 m. birželio 10 d.]
15. Paluckienė J. Baltic Welfare State. *Revue Baltique*. 1999. No 15.
16. Profsąjungos narių šalyje sumažėjo nuo 15 % iki 11 %? *Lietuvos profsąjungos*. 2003 m. Bal. 19.
17. „Sodra“ įregistravo 15,5 tūkst. pensijų kaupimo sutarčių. <http://www.delfi.lt/news/economy/business/article.php?id=3925142> [2004 m. kovo 15 d.]
18. Starkevičiūtė M. Ir vėl pavasario vėjas plaiksto Kovo 11-osios vėliavas. [http://www.omni.lt/?i\\$9359_70693\\$z_153299](http://www.omni.lt/?i9359_70693z_153299) [2004 m. kovo 5 d.]

Agnė Liudvinovičienė, Arvydas Guogis

On the Differences Between Lithuanian and Swedish Social Models

Summary

In the article the model of the welfare state in Lithuania, its development and perspectives are overviewed and also Swedish welfare state and its present situation is considered. In the beginning of creating Lithuanian social security system, there was a turn to corporate welfare state model direction, but later direction has changed to a liberal one. In the article various reasons of this turn are analyzed.

Lithuanian political parties, media and even society are not interested much in creation of institutional, Swedish welfare state model. At the moment Lithuania is missing a lot of elements of main socialdemocratic welfare state creation.

Recently in Sweden liberal direction as a consequence of globalization and tough economical competition can be noticed. Economical difficulties promoted cuts in the expenses of state social security and application of new public management practice. These new circumstances can shift Sweden from the traditional objectives of socialdemocratic welfare state and the question of implementing of some of its elements in Lithuania may totally disappear from economical, social and political agenda.

Arvydas Guogis – Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Viešojo administravimo katedros docentas.
Darbo tel. (+370 5) 2714620, namų tel. (+370 5) 2481286
Elektroninis paštas a.guogis@lycos.com

Agnė Liudvinovičienė – Žinių visuomenės valdymo instituto jaunesnioji mokslo darbuotoja
Telefonas (+370 5) 2714682
Elektroninis paštas agnldv@ltu.lt
Straipsnis įteiktas 2004 m. kovo mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2004 m. birželio mėn.